

Slutbetänkande av parlamentariska landsbygdskommittén, SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbeten, hållbar tillväxt och välfärd.

Länsstyrelsen Västernorrland har uppmanats att svara på den parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande (SOU 2017:1) och lämnar följande sammanfattande synpunkter på förslagen:

- Länsstyrelsen ser mycket positivt på den parlamentariska landsbygdskommitténs inriktning mot en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder. Av dom 75 förslagen som kommittén förslår tillstyrker länsstyrelsen majoriteten av förslagen.
- Utpekandet av de 23 mest utsatta kommunerna avstyrker Länsstyrelsen och förordar att de befintliga definitioner som används för regionalt företagsstöd, uppdelat i A-B-områden tillämpas och att alla A-områden ingår i gruppen ”mest utsatta”. Länsstyrelsen ser övergripande positivt på att slutbetänkandet innehåller insatser för kommuner med extra stora utmaningar, men anser inte att ytterligare ett stödområde ska upprättas.
- Länsstyrelsen avstyrker även kommitténs förslag om lagreglering av kreditinstitutens, d.v.s. bankernas ansvar för att tillgodose kundernas behov av kontanthantering. Lagregleringen bör med tanke på pågående och kommande förändringar på betaltjänstmarknaden, nya tekniska lösningar, utbyggt bredband och andra faktorer vara mer framtidsinriktade. Bankernas lagreglerade skyldigheter bör därför avse en skyldighet att tillhandahålla utbildning i hur man använder IT-baserade lösningar för sina banktjänster på ett säkert sätt.
- Staten måste skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt i hela landet. Det behöver ske genom tydliga direktiv till statliga myndigheter och verk samt genom en större samordning mellan myndigheterna. Därför välkomnar Länsstyrelsen särskilt förslaget om landsbygdsdelegationer, där länsstyrelserna med sin regionala kompetens kan bidra till att samordna andra myndigheter och för ett effektivt genomslag för landsbygdspolitiken i stort. Länsstyrelsen avstyrker dock förslaget om att Jordbruksverket ges i uppdrag att

utveckla nätverk mellan landsbygdsutvecklare i kommuner och regioner. Länsstyrelsen är den regionala statliga aktören som bör ha en sådan samordnande roll på den regionala nivån.

- Länsstyrelsen anser att staten särskilt måste se över förutsättningarna för finansieringen av bredband på landsbygden, eftersom finansieringen är en central utmaning för att uppnå landsbygds politikens digitaliseringsmål.
- För att uppnå de önskade effekterna av slutbetänkandets förslag är det av central betydelse att det genomförs som en helhet. Det är av yttersta vikt att betänkandets förslag snarast konkretiseras så att tydliga mål och uppdrag runt dessa kan formuleras och drivas vidare.

Övergripande synpunkter

Västernorrland är i flera avseenden att betrakta som ett landsbygdslän med gles befolkning och långa avstånd. Samtidigt har alla länets kommuner ökat i befolkningens mängd under de senaste fem åren tack vare inflyttning av utrikesfödda personer. Om staten kan skapa förutsättningar för att glesbygdskommunerna enklare kan få dessa nya kommuninvånare att stanna på landsbygden finns också större förutsättningar för att uppnå landsbygds politikens mål. Landsbygden har stora förutsättningar att bidra till landets välmående och framgång, vilket ytterligare betonar vikten av att staten skapar bättre förutsättningar för likvärdiga levnadsvillkor i hela landet.

Det finns ett tydligt behov av en sammanhållen landsbygds politik i linje med kommitténs betänkande, men det är också av yttersta vikt att regionala och lokala hänsyn ges stort utrymme när landsbygds politiken ska genomföras. Landsbygderna har olika behov och förutsättningar i olika delar av landet. Länsstyrelserna har särskilt goda förutsättningar att kanalisera och samordna den nationella landsbygds politiken och samtidigt de insatser för landsbygdens utveckling som är mest angelägna utifrån förutsättningar och behov på regional och lokal nivå.

Varken landsbygdskommitténs betänkande eller regeringens bredbandsstrategi tar upp frågan om finansiering av bredband på landsbygden. Tillgång till bredband är en av de mest centrala frågorna för landsbygdens utveckling. Även om marknaden förändras och både landsbygdsprogrammet och regionalfondsprogrammen ger vissa finansieringsmöjligheter, så krävs det betydande resurser för att bygga bredband till hela Sverige. I fråga om kostnaderna för utbyggt bredband refererar Landsbygdskommitténs delbetänkande (SOU 2016:26) till två olika utredningar. Enligt dessa beräknas kostnaderna för full utbyggnad till 15 respektive 70 miljarder kronor.

Länsstyrelsen Västernorrlands återkoppling till kommitténs förslag och dess utformning

Näringsliv och företagande

Åtgärderna för att stärka näringslivet på landsbygderna tillstyrks. En sammanhållen politik möjliggör kraftsamling och gemensamt fokus. Länsstyrelsen vill samtidigt uppmärksamma regeringen på att det finns en risk för att sammanhållningen leder till en politik som utformas och genomförs på exakt samma sätt i hela landet. Erfarenheterna visar att det regionala handlingsutrymmet i dagens Landsbygdsprogram samt de regionala utvecklingsmedlen får stå tillbaka för kravet på nationell styrning.

Det regionala handlingsutrymmet i Landsbygdsprogrammet är ytterst begränsat, trots att samtliga län upprättat regionala handlingsplaner. Följden av denna nationella styrning blir att resurserna riktas till de projekt och initiativ som motsvarar de nationella styrdokumenterna, inte till de projekt som har högst prioritet utifrån ett regionalt landsbygds- eller utvecklingsperspektiv. Det finns exempel på hur de nationella stödreglerna leder till att områden som är i störst behov av offentlig finansiering, exempelvis kopplat till lokala bredbandsnät, inte kan komma i fråga för stöd. Kopplat till de regionala utvecklingsmedlen och det regionala utvecklingsarbetet finns också utmaningar och låsningar i regelverk som gör att man inte lyckas nå och stimulera landsbygden på ett tillfredställande sätt. Samverkan mellan Länsstyrelserna och andra regionala aktörer måste därför ha ett avgörande inflytande på hur landsbygdspolitiken regionalt ska utformas och genomförs. Länsstyrelsen tycker det är bra att områden med speciellt stora utmaningar har uppmärksammats och att ett åtgärdspaket har utformats.

Kommittén föreslår att ett åtgärdspaket riktas till 23 utpekade kommuner. Länsstyrelsen ser det som positivt att förslaget innehåller insatser för kommuner med extra stora utmaningar, men är tveksam till att ytterligare ett stödområde upprättas. Vi förordar därför att de befintliga definitioner som används för regionalt företagsstöd, uppdelat i A-B-områden tillämpas även här och att alla A-områden ingår i gruppen "mest utsatta".

Digital kommunikation och transportinfrastruktur

Under rubriken "stora behov av bredbandsutbyggnad i landsbygderna" lyfter landsbygdskommittén fram möjligheten att prioritera de 23 utpekade kommunerna vid fördelningen av den så kallade bredbandsmiljarden. Länsstyrelsen avvisar denna tankegång, då behoven av offentlig finansiering av lokala nät är stora i åtskilliga kommuner, inte enbart i de 23 kommuner

som enligt kommittén anses ha störst utmaningar. Utbyggnaden av bredband har kommit förhållandevis långt i många av de 23 kommunerna. Kommunerna i Västerbotten kan här lyftas fram som exempel på förutseende kommuner med väl utbyggt bredband. Det är mot bakgrund av bristerna i nuvarande bredbandstäckning inte motiverat att ge generell prioritet till alla 23 utpekade kommuner. En eventuell prioritering bör bygga på en granskning av nuvarande bredbandstäckning och riktas till kommuner eller områden som idag har låg täckning. Övervägandena rörande bredband till hushåll och företag som påverkas av att Telia avvecklar kopparnäten tillstyrks, liksom bedömningen av att det även fortsättningsvis behövs en samlade organisation som Bredbandsforum.

Förslaget att fullborda bredbandsutbyggnaden tillstyrks. Länsstyrelsen utgår i sitt yttrande från att bredbandsmålen i den nya bredbandsstrategin är överordnade landsbygdskommitténs ståndpunkter. Det betyder att även om de övergripande målen kvarstår, så är delar av resonemangen om kostnader, bredband till "vita fläckar" och teknikval inte längre relevanta i alla delar. Att nå fullt utbyggt bredband, definierat enligt den nya bredbandsstrategin, kräver insatser av flera slag. Vid sidan av marknadsdriven utbyggnad och finansiering genom landsbygdsprogrammet kan upphandlingar vara en kompletterande metod för att nå full täckning. Kommittén lyfter i rubriktexten fram innovationsupphandling. Även om innovationsupphandling kan vara en fungerande metod, så bör valet mellan olika upphandlings- och finansieringsmodeller vara öppet och inte vara styrt till en specifik metod.

Post- och Telestyrelsens medverkan i bredbandsutbyggnaden är viktig och angelägen, men nationella modeller tenderar enligt Länsstyrelsens erfarenhet att förlora i flexibilitet och förmåga att väga in regionala förhållanden. Behoven av stöd på regional och lokal nivå tillgodoses inte genom nationellt utformade förfrågningsunderlag. En kommande föreskrift rörande förfrågningsunderlagen bör ge den vägledning som behövs för att motsvara de upphandlingsjuridiska kraven. Föreskriften bör också ange att regionalt utvecklingsansvarig organisation ska medverka i upphandlingsprocessen, detta för att säkerställa att upphandlingsunderlagen väger in regionala och lokala förutsättningar.

Kopplat till kommitténs förslag för infrastruktur tillstyrker Länsstyrelsen alla förslag. Transportfrågan är central för att möjliggöra företagande och boende på landsbygden. Att trafikverket får ett förtydligat uppdrag att ta hänsyn till landsbygdernas behov är viktigt.

Kompetensförsörjning

Länsstyrelsens tillstyrker förslagen i slutbetänkandet kopplat till kompetensförsörjning men vill tydliggöra vikten av att de insatser som görs inom detta område matchas mot de regionala behov som finns.

Samhällsplanering och bostadsbyggande

Länsstyrelsen tillstyrker utrednings förslag kopplat till samhällsplanering och bostadsbyggande. Kopplat till resonemanget om riksintressen och dess areal anser Länsstyrelsen att mindre arealer av områden av riksintressen inte nödvändigtvis underlättar. Det som är viktigt är att områdena är aktuella, att det finns tydliga värdebeskrivningar och att kommunerna i sina översiktsplaner tar ställning till hur värdena ska följas. Detta för att tydliggöra förutsättningarna för olika typer av exploatering, t.ex. bostadsbyggande.

Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

I kommitténs betänkande konstateras att servicen i landsbygderna tenderar att försämrats, vilket överensstämmer med Länsstyrelsens bild. Förändrat utbud, ändrade inköpsvanor, tjänste- och teknikutveckling och andra faktorer påverkar efterfrågan på varor och tjänster. Därigenom förändras också behoven av service och formerna för att tillhandahålla service.

De tre delmål kommittén slagit fast är rimliga och angelägna. Det saknas dock ett fjärde delmål – tillgång till statlig service. Statens närvaro behandlas visserligen i kapitel 7, men de förslag rörande samverkan mellan olika aktörer som läggs fram i kapitel 6 skulle vinna på att inkludera statliga verksamheter bland möjliga samverkansaktörer.

Förhållandena i Västernorrland överensstämmer med den bild som ges i den inledande beskrivningen av de ideella krafternas betydelse för tillgången till service. Samverkan mellan företag, kommuner och den ideella sektorn/civilsamhället är viktig och ibland avgörande för tillhandahållande av service på landsbygden. Det finns samtidigt en risk att ett mindre antal lyckade och framgångsrika exempel på samverkan uppfattas som en universallösning för alla orter på landsbygden.

Förslaget om statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling tillstyrks eftersom det ger serviceaspekterna ökad tyngd i planeringen. Alla kommuner i Västernorrland beaktar servicefrågorna i sina översiktsplaner eller i andra planeringsdokument. Detta avspeglar sig i kommunernas engagemang för service på landsbygden. Mot den bakgrunden och med tanke på att tillgången till service i första hand påverkas av minskande befolkningsunderlag, förändrade servicebehov och ändrade köpvanor bedöms effekterna av betänkandets förslag bli mycket begränsade.

Kommitténs överväganden och förslag kopplat till den samhällsomfattande posttjänsten i landsbygderna tillstyrks, inklusive förslaget att avvisa förslagen i 2015 års postlagsutredning.

Förutom att avvisa förslagen i 2015 års postlagsutredning bör också de förslag i betänkandet Till sista utposten (SOU 2016:54) som i förlängningen kan försämra postservicen avvisas. I betänkandet föreslås att Post - och Telestyrelsen ges möjlighet att medge undantag från femdagarsutdelningen. Undantag ska kunna ges om det motsvaras av omständigheterna i det enskilda fallet. För närvarande gäller i praktiken att antalet hushåll som undantas från femdagarsutdelning inte får överstiga 1 600. Förslagen i SOU 2016:54 kan leda till att antalet undantag ökar jämfört med dagens förhållanden.

Länsstyrelsen Västernorrland avstyrker förslaget om lagreglering av kreditinstitutens, d.v.s. bankernas ansvar för att tillgodose kundernas behov av kontanthantering. Förslaget kommer inte att förbättra landsbygdens tillgång till kontant- och övrig bankservice, utan sannolikt försämra bankservicen på landsbygden. Antalet bankkontor har minskat under hela 2000-talet, inledningsvis på landsbygden. Under de senaste åren har även centralorterna drabbats av nedläggningarna. En parallell utveckling startade för ca fem år sedan när det gäller kontantservicen. Avvecklingen inleddes då på landsbygden och har därefter nått centralorterna. En lagreglering som tvingar bankerna att hantera kontanter skulle sannolikt leda till nedläggning av ytterligare bankkontor på landsbygden och i förlängningen också i centralorterna.

Länsstyrelsen delar kommitténs uppfattning om att det finns motiv för en lagreglering av kreditinstitutens ansvar för fungerande betaltjänster för alla. En lagstiftning som ålägger bankerna att tillhandahålla kontanter riskerar enligt Länsstyrelsens uppfattning att motverka sitt syfte. Lagregleringen bör med tanke på pågående och kommande förändringar på betaltjänstmarknaden, nya tekniska lösningar, utbyggt bredband och andra faktorer vara mer framtidsinriktade. Bankernas lagreglerade skyldigheter bör därför avse en skyldighet att tillhandahålla utbildning i hur man använder IT-baserade lösningar för sina banktjänster på ett säkert sätt. Sådan utbildning och andra stödinsatser bör inriktas på kundgrupper som äldre, funktionshindrade och andra som av olika skäl har särskilda svårigheter att hantera den nya tekniken. En sådan skyldighet för grupper med särskilda behov bör kombineras med krav på riktade insatser i form av fördjupad utbildning och support samt tekniska lösningar utifrån enskilda individers behov.

Förslaget om företagens och föreningarnas rätt att öppna konton tillstyrks eftersom det ger viss förbättring av betalservicen för föreningar och i någon mån även för företag.

Statens närvaro i landsbygderna

Förslagen om ett arbetsförmedlingskontor per FA-område, polis på plats i alla kommuner är rimliga grundläggande krav på statens närvaro. Särskilda omständigheter, exempelvis det stora antalet förläggningar för asylsökande under de senaste åren, av vilka många fått uppehållstillstånd, kan göra det motiverat med förstärkt statlig närvaro. De statliga myndigheternas uppdrag bör därför inkludera en skyldighet att möta hastigt uppkomna behov av statlig service genom att inrätta servicekontor även på orter där det normalt sett inte finns ett uttalat behov av statlig närvaro.

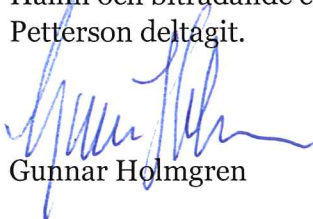
Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Länsstyrelsen ser mycket positivt på en tydligare styrning och samordning av landsbygdspolitiken och att fler myndigheter tar ett större ansvar även för frågor som är viktiga för landsbygden. Förslaget att inrätta en landsbygdsdelegation för att samordna strategiska och operativa statlig verksamhet är en bra lösning och att länsstyrelsen ansvarar för denna bedöms vara den bästa lösningen. Detta då länsstyrelserna har gedigen kompetens inom området regional landsbygdsutveckling samt att länsstyrelserna redan har en samordnande funktion inom andra politikområden. Ett exempel på Länsstyrelsernas samordnande roll är den framgångsrika samordningen av myndigheternas och kommunernas arbete med flyktingmottagningen.

Underlätta för civilsamhällets engagemang

Länsstyrelsen tillstyrker kommitténs förslag och överväganden. Detta särskilt mot bakgrund av beskrivningen i kapitel 6 rörande civilsamhällets eller de ideella krafternas betydelse för utbudet av service på landsbygden.

Beslut om detta yttrande har fattats av landshövding Gunnar Holmgren. I handläggningen har biträdande enhetschef för stab och utvecklingsenheten Jenny Lindgren varit föredragande. I handläggningen har också enhetschef för stab och utvecklingsenheten Daniel Gustafsson samt enhetschef för Jordbrukarstöd och veterinär Annika Wallin, projektledare för Dig2020 Ivar Hallin och biträdande enhetschef för samhällsbyggnadsenheten Stina Petterson deltagit.

Gunnar Holmgren

Landshövding

Jenny Lindgren

Biträdande enhetschef